

Една трета от българите са „мобилни европейци“

*Най-европеизираните българи са... хора от малцинствата.
Когато говорим за недостиг на работна ръка, всъщност визираме дефицит на продуктивно инвестиран капитал*

Почти всеки трети българин (29%) с настоящ адрес в България лично е работил в друга страна от ЕС или има роднини, които работят или са работили там през последните 5 години. Тези данни показват, че делът на хората, за които Европа не е само розова мечта или аргумент в спорове в социалните мрежи, а пряк житейски опит. Той далеч надхвърля вниманието, което му отделят медиите, институциите, партиите и дори нашите представители в Европейския парламент.

Вие лично или друг член на Вашето домакинство работили ли сте през последните 5 години в страни от Европейския съюз?

Да, един	18,9%
Да, двама.....	6,8%
Да, трима	1,7%
Да, четирима	1,3%
Да, повече от четирима	0,3%
Не.....	67,6%
Без отговор.....	3,4%

От това следва, че сумарно близо една трета от пълнолетното население временно или за постоянно са се пласирали на широкия европейски трудов пазар. Образно казано, те стоят с двата крака от двете страни на границата и според конюнктурата в дадена година, сезон и месец значителна част от тях се намират или отсам, или оттатък, в Европа.

Споделеният опит сред роднини, връстници и приятели има силен ефект върху личните интереси и мотиви. При хората в трудоспособна възраст картината е следната: сред тези, които имат един член на семейството, който е работил в ЕС, 53% възнамеряват да емигрират към ЕС за постоянно (27%) или временно (26%), а 12% се колебаят; при онези с двама или повече такива членове на домакинството, намерението да последват примера им се срещат още по-често и в по-категорична форма – общо 61% възнамеряват да емигрират, от които 35% за постоянно.

Сред споменатите в началото 29% „европейски българи“, над 28.7% (т.е. 9% от всички пълнолетни граждани) лично са работили в Европа, но в момента се намират у нас. Това значи, че нетният поток все пак е навън – по-малък брой се връщат, отколкото мигрират периодично.

Как изглежда профилът на „Европейска България“? Въпреки разпространената у нас представа, че става дума за „сивото вещество“ на нацията, това е само половината истина. Например, ако хората без роднини, работещи в Европа сред българския етнос са 71%, сред малцинствата те са само 41% (при помаците), 49% (при ромите) и 54% (при турците). Парадоксално, но „най-европеизираните“ българи на практика са ромите, българомохамеданите и турците. Затова освен „мозъците“, има и далеч по-голям отток на „ръце“ към трудовия пазар в ЕС.

Членове на българските домакинства, които работят в други страни на ЕС:

Българи.....	28,9%
Българи-мюсюлмани (помаци)	59,5%
Роми.....	50,9%
Турци	45,9%

Образователната характеристика, очертана от Евростат, показва, че България се отличава от останалите източноевропейски страни с тенденция за нарастване именно на ниско квалифицираната емиграция към други страни-членки: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU citizens living in another Member State - statistical overview#Mobile EU citizens with a primary education level](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_citizens_living_in_another_Member_State_-_statistical_overview#Mobile_EU_citizens_with_a_primary_education_level).

От горните числа следва, че 33% спрямо 6 милиона пълнолетно население, т.е. 2 милиона всъщност живеят в ЕС. Реално, нашето общество не знае колко негови членове има в страната през дадена година или месец. Националната статистика има възможност да набира данни само за регистрирани на постоянен адрес, а хората, работещи в чужбина рядко имат мотив да заявяват deregистрация пред местните власти, а често не се регистрират и на чуждестранните си адреси. Данни на Евростат, които сумират национални статистики за пребиваващите граждани на едни страни-членки в други, сочат, че българите в ЕС са около 900 хиляди; други данни от експертен тип (оценки на нашите посолства в ЕС) вдигат това число над два пъти – до 2.1 милиона. Данните, получени от АФИС по косвен път, чрез роднините, са по-близо до числото на МВНР.

Вярното отчитане на „европеизираните българи“ радикално променя официалните статистически пропорции между икономически активни и неактивни, между производители и потребители, между гласуващи и негласуващи, между внасящи във фонда за безработица и ползващи неговите компенсации, между работещи и пенсионери, между свободна и заета работна ръка, между събирани и укривани данъци, между отглеждащи и неотглеждащи деца.

Например в медиите периодично се появяват предупреждения за недостиг на около 200 хиляди работници. То е и вярно, и невярно. Ако дори само споменатите 9% от пълнолетното население, които са се върнали и вероятно

пак ще бъдат „в движение“ останат за постоянно, то ще говорим за излишък на трудов ресурс, защото представляват 480 хиляди души. Всъщност става дума за недостиг на труд не изобщо, а на евтин труд, който би бил запълнен при по-добро заплащане.

Въпросът е, дали освен дърветата, нашето общество вижда гората. 9% повече работещи при прочие равни условия означава добавка към БВП в размер на 9.7 млрд. лв. За сравнение, често цитираните репатрирани доходи на емигранти възлизат само на 2.4 млрд. лв. за 2018 г. Също за сравнение, сумата, необходима за връщане на необлагаемия минимум, е около 2 млрд. лв. Целият бюджет за социално подпомагане, около който наскоро имаше остри сблъсъци на интереси и идеологии, представлява около 3.5 % от държавния, т.е. едва около 1.5 млрд. лв. А 42% от пълнолетното население, представлява 2.5 милиона души – число, доста близко до целия трудов потенциал в момента (3.2 млн.), и едно увеличение на демографския потенциал с около 80%.

При какви условия „европеизираните българи“ биха избрали да работят отново в България? Първият фактор е цената на труда.

Според Вас, колко би трябвало да заработва месечно българският емигрант в Европа у нас, за да се върне за постоянно в България?

Поне 1000 лв.	16,5%
Поне 1500 лв.	34,1%
Поне 2000 лв.	28,6%
Поне 2500 лв.	13,2%
Повече от 3000 лв.	4,4%
Не би се върнал само заради по-високи доходи.....	3,3%

Ако се проследят тези величини според личния семеен доход на респондента, се наблюдава положителна корелация в съотношение приблизително две към едно. Иначе казано, удвояване на заплатите в обозримо бъдеще би увеличило предлагането на труд в страната, максимум до около 4 милиона души (колкото беше през 1989 г.). Когато работодатели твърдят, че има недостиг на евтина работна ръка, с отсъствието си работниците казват същото по друг начин – има излишък на неефективно инвестирани капитали, които биха се изчерпили, ако реално компенсират труда.

Що се отнася до останалите фактори, влияещи на емиграцията, те по-скоро я отслабват. Запитани „Какво Ви показва вашият опит и този на вашите роднини: Нашият гражданин получава ли за еднакъв труд еднакво заплащане с това на европейските граждани?“, 81% отговарят, „по-често получават по-малко“. 14% отговарят, че „най-често няма разлика“, а само 2% – че „по-често получават повече“.

Независимо от провъзгласения принцип – за равен труд – равно заплащане, като се премества в друга страна, индивидът губи огромен дял от своя социален капитал – статус, контакти, възможност да отстоява интересите си на

местен език, членство в профсъюзи, семейна подкрепа и т.н. Той по-същество е дискриминиран и затова има по-малка възможност да „се пазари“ за по-добра цена на своята работна сила. Именно този дъмпинг на цената на труда го прави привлекателен за работодателя в страната-приемник. Към това трябва да прибавим и невъзможността емигрантите да ползват собственото жилище. Наемите отнемат 20-40% от техния разполагаем доход в страната-приемник. Нещо повече, нито емигрантът, нито чуждият работодател използват в пълна степен качеството на стоката „работна сила“. Запитани, „Работата, която върши там (Вашият роднина), съответства ли на неговото образователно ниво?“, 59% отговарят, че тя изисква по-малко образование, 34% – че съответства на неговото образование и само 4% – че надхвърля неговото образователно ниво.

От това следва, че е много нисък дялът на случаите, когато трудовият емигрант разгръща своите способности на европейски простори. Очевидно по-благоприятната социална среда и кариерата не са сред главните мотиви за трудовата емиграция.

Коментарът е въз основа на данни от национално проучване на общественото мнение, осъществено от Агенция АФИС в периода 22-26 март 2019 г. Интервюирани пряко „лице в лице“ в техните домове са 1010 лица в 101 гнезда, от които: в София – 18,8%; в областните центрове – 34,7%; в другите градове – 20,8%; в селата – 25,7%. Доверителните интервали на отклоненията от регистрираните данни за дяловете над 5% са $\pm 1,8-2,6\%$. Данните са представителни за мнението на пълнолетните български граждани.